

Lutter Imre
**(nem) Hiába
sulykolták...**

Ruszkai Nóra és Nagy István rendezésében, Gulyás Gyula szakértése mellett, Kocsis Zoltán fotóival, született egy dokumentumfilm Serfőző Simonról. Kezemben a DVD. Az alkotók ezt írják a filmről: *az ember életében vannak olyan pillanatok, amelyek végérvényesen meghatározzák gondolkodását és világvélményét. Serfőző Simon költészetét és írói munkásságát rendkívüli módon befolyásolták az 1956-os és az azt követő évek eseményei.*

A filmben amellet, hogy felkeresik a József Attila-díjas költő hajdani lakóhelyének maradványait, a gyermekkor és a kamasz éveket jelentő alföldi tanyavilágot, megszólalnak olyan falubeliek, akiket 1956 és következményei más-más irányba sodortak, így saját nézőpontjukból kommentálják a visszaemlékezést. Röviden ennyi a film. Mégsem lehet ennyivel elintézni.

Ha az interneten szörfölő rákeres Serfőző Simon költészetére, könnyedén talál olyan írást vagy elemzést, amely a költő életével gyakorlatilag magát a filmet foglalja össze. Nevét a keresőbe írva magam is kíváncsi lettem arra, hogy a közel ezer találat vajon milyen átfedést mutat. Perceken belül elvesztem az információ- és versáradatban. Tudniillik nincs két egyforma hír, két teljesen azonos megítélés róla. Talán csak az élettörténet, amely meghatározója költői világának.

Serfőző Simon a tanyak, falvak világában nőtt fel, s ez a gyermek- és kamaszkori élményanyag ihletének állandó forrása. Első két kötetéből (*Hozzátok jöttem*, 1966; *Nincsen nyugalom*, 1970) kisgyermek- és kamaszéveinek meghatározó színhelyei, történései, eseményei rajzolódnak elénk. Múltba süllyedő tanyavilág, oda-fűző emlékek sora, a városba kerüléssel együtt járó nyugtalanság, különféle életkorok vonzásának és taszításának feszültségei: ezek a valóságmozzanatok és motívumok alkotják e két kötet verseinek legfontosabb rétegeit. Töprengő, többnyire elégikus hangvételben kapunk hiteles képet egy, a lírai személyiség által már maga mögött hagyott, történelmileg is letűnő életformáról. Az egykor tapasztalatilag megismert tárgyi világ leltárszerű versbefoglalását gyermeki áhítat és rácsodálkozás ösztönzi. Ez a jól körülhatárolható, nem ritkán az önisztetés veszélyét is magában hordozó élményvilág tágabb határok között mutatkozik meg harmadik verseskönyvében, a *Ma és mindennapban* (1975)... Serfőző Simon a hagyományosan kötött versformákat nem műveli, de könnyedén követi az élmény megkívánta természetes beszéd folyását. Eszközeit a természeti világból kölcsönzi, hangja sohasem harsogó, a változtatás igényét is olyankor érezzük hitelesnek, ha visszafogott hangnemben, kirívó díszek nélkül, a vers szövegébe rejtve adja elő. Ez tehát a költő...

A filmben pedig egy ettől jóval rászteresebb, és egyúttal mégis tisztább képet kapunk, ami nem ér véget sem a harmadik kötetnél, de még a legutóbbi versnél sem, mert előre mutat. Benne a tényanyag nem pusztán összefoglalás, hanem az autentikus örökkévalóság, mert a költő maga mondja el, mi történt vele, és a szemünk láttára fedez fel emlékeket. Olyanokat, amelyek rég feledésbe merültek számára, s amelyekre nem álspontaneitással, hanem a ma kevésbé divatos igazi felfedezéssel, olykor a véletlenre bízva magát, bukkan rá.

A filmben egy ünnepségen vagyunk, a Móricz Zsigmond Társaság a József Attila-díjas költőt Móricz-éremmel jutalmazza. A képek jól értelmezhetően mutatják az arcokat. Itt tudjuk meg, hogy Móricz Zsigmond születésének 125. évfordulójára elkészült az életművét és zagyvarékasi kötődését bemutató könyv, Serfőzőnek köszönhetően.

A film apropója mégis az '56-os forradalom. Ennek kapcsán megjelenik néhány nehezen értelmezhető nyilatkozó. Megbocsátható történet, különösen annak tudatában, hogy a film pályázati pénzből született, és a forradalom ötvenedik évfordulója tartalmi kapcsolódást kínált, így csak örülhetünk, hogy a költőről végre kézzel fogható portré született. Ha így kínálták is nekünk, ezt a szálát épp csak érintenénk.

1956 beléoltotta a félelmet Serfőző Simonba. A végzős középiskolás diák gondolkodásmódjának meghatározói lettek azok a vélemények, mondatok, amelyek a várótermekben, az utcán, a vonatokon lettek hangosak: nem hallotta soha, hogy ellenforradalom van. Csak azt, hogy forradalom, és hogy vége kell, legyen annak a világnak, amely tűrhetetlen a városokban, a falvakban vagy a tanyákon élőknek egyaránt. Ez Serfőző emléke. Nem felejtí. Az iskolából hazafelé a tömegek zaja, a puskák dörgése fülében cseng azóta is. Otthon rádiót hallgatott, apja válasza a Szabad Európa Rádió uszító hangjaira reváns volt: jöjjenek haza, itt mutassák meg, hogy velünk vannak! Persze, nem jött a segítség, magunkra maradtunk. Apjának igaza lett. Serfőző elfogadja ezt, és bosszankodik. Megkerülhetetlen a „mi lett volna, ha...” kérdés.

A dokumentumfilm legizgalmasabb percei azonban azok, amikor a gyerekkori tanya helyén a kamera Serfőző arcán marad. Filmszakadás, mire eszmél a néző. Szóval van itt egy jelenet, ami nem reprodukció, még csak nem is instruált helyzet. „Fölmegyek még a régi ház tetejére” – mondja Serfőző, és elindul megkeresni a kis dombon az egykori szülői ház vélelmezhető helyét. És odaérvén, szó szerint belebotlik egy rozsdás, földdel teli tejeskannába. Előbb még nem látszik, hogy mi az, csak ahogy a tarackos földből kézzel kibányássza. Kiderül, hogy az édesanyja ezt és egy ugyanilyen másikat hordott Szolnokra a vállán.

Jó helyen áll Serfőző, valahol itt kellett állnia a háznak. Belebotlik egy karóba, ennyi maradt az istállóból, illetve a jászolból. Abonyig is el lehetett látni, ha jó volt az idő. Amikor elmentek a szülei otthonról, ő egyből a ház vagy a szénakazal tetején termett – magyaráz immár széles mosollyal, mint egy gyermek, a felnőtt költő. Még mindig állhatna a ház – mondja. Aztán felkapja a kánát, és magával viszi. Nem hagyja ott.

Valóban ritka filmes találat, köszönhetően a véletlennek, és a költő eredeti reakciójának.